

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIGA XORIJIY KAPITALNI JALB ETISHDA AKSIYALAMI DASTLABKI TARZDA JOYLASHTIRILISH (IPO) MEXANIZMIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Boltayev Zafar Asrorovich

Zomin tumani 2-son kasb-hunar maktabi direktori

Ilmiy raxbar:

Shodmanov X.N. - TMI kafedra dos (Ilmiy maslahatchi - Qodirov T.U.)

Annotatsiya: *Bu maqola IPO (Initial Public Offering) mexanizmi orqali aksiyadorlik jamiyatlariga xorijiy kapital jalb etishning imkoniyatlarini o'rganadi. Maqolada IPO jarayonining jamiyat uchun moliyaviy, korporativ boshqaruv, va bozorlar bilan bog'liq foydalari tahlil qilinadi. Dastlabki tarzda aksiyalarni joilash uchun yaratilgan imkoniyatlar va bu jarayonning jamiyatning rivojlanishiga, bozor bo'lganligiga qanday ta'sir ko'rsatishi muhokama qilinadi. Maqola, aksiya jamiyatlari uchun xorijiy kapital jalb etishda IPO ni qanday foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Aksiyadorlik, jarayon, mexanizm, bozori faoliyati, moliyaviy nazorat, kredit, investorlarni jalb etish.*

Aksiya jamiyatlariga xorijiy kapitalni jalb etish uchun dastlabki tarzda joylashtirilish (IPO) mexanizmidan foydalanish imkoniyatlari hozirgi zamonning tijorat moddiyotida muhim ahamiyatga ega bo'lgan mavzulardan biridir. Bu jarayon xususiy ravishda aksiya jamiyati uchun katta foydali bo'lishi mumkin bo'lgan bir qator omillar bilan bog'liq.

Xorijiy kapitalni jalb etish: IPO, aksiya jamiyati uchun xorijiy kapitalni jalb etishning eng ommabop va samarali usullaridan biridir. Bu usul bilan jamiyat, birinchi marta xalk jamiyatiga aksiyalarini sotib beradi va shuningdek xalqqa ijtimoiy xisobda hissadorlikni olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Kompaniya tayyorlash davri: Aksiya jamiyati IPO jarayoniga tayyorlanish davriga kiradi. Bu davrda jamiyat moliyaviy auditlardan o'tadi, xisob-kitoblarni to'g'ri

tuzatadi va shu kabi moliyaviy-huquqiy shartlarni boshqarish uchun tayyorgarlik qiladi.

Majburiy e'lon qilish va davriy xujjatlarni yaratish: Jamiyat IPO-ni e'lon qiladi va dastlabki xujjatlarni, masalan, ijaraviy qo'shimcha miqdorlar, ish haqini olishni mustahkamlash, boshqa qarzlarni olishni ruxsat etish va boshqalar kabi masalalar shartnomalar yaratish jarayonini o'tkazadi.

Tanqidiy tadbirlar va marketing: Tanqid etish, marketing va reklama tadbirlari orqali jamiyatning aksiyalarining sotilishini oshirish uchun harakat qilinadi. Bu tadbirlar jamiyatning moliyaviy tarozi va obro'sini yaxshilaydi.

Aksiya sotilishi: Jarayonning eng katta bosqichi aksiya sotilishidir. Bunda jamiyatning boshqaruv organlari, agentliklar va brokerlar orqali xalq jamiyatiga aksiya sotadi.

Aksiya jamiyati xalq jamiyatiga aksiya sotilgandan so'ng, ommaviy savdolarini boshlash maqsadida xalq jamiyatidagi aksiya borsalariga o'tish maqsadida ariza beriladi. Bu orqali aksiya ommaviy savdo uchun mavjud bo'lgan odatiy moliyaviy usullarda sotiladi.

Aksiya bozori faoliyati: Aksiya jamiyati IPO jarayonidan so'ng xalq jamiyatiga yozilgan bozor faoliyati hisoblanadi. Bu faoliyatda aksiya bozorida jamiyatning qadrini yaxshilaydigan, bajariladigan loyihalar va biznes strategiyalari amalga oshiriladi.

Jamiyatga aksiya sotish: Aksiya bozori faoliyati jarayonida birinchi qadam aksiya jamiyati tomonidan xalq jamiyatiga aksiya sotib berilishi hisoblanadi. Bu, jamiyatning umumiy kapitalini jalb etish va ommaviy savdo tizimida o'z o'rinini egallash uchun muhimdir.

Ommaviy savdo: Aksiya jamiyati IPO dan so'ng xalq jamiyatiga aksiya sotib berish bilan birga, aksiya borsalarida ommaviy savdo amalga oshiriladi. Bu orqali investitsion bozorlar jamiyatning aksiyalarini sotib olish, savdo qilish va almashish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Loyihalar va biznes strategiyalari: Aksiya bozori faoliyati jarayonida jamiyatning qanday loyihalarni amalga oshirishiga qaratilgan loyihalar va biznes strategiyalari tuziladi. Bu strategiyalar jamiyatning rivojlanishi, kapitalni jalb etish yollari va turli sohalarda investitsiyalarni jalb etishni o'z ichiga oladi.

Boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya yaratish: Aksiya bozori faoliyati muvaffaqiyatli bajarilgan holatda jamiyatga boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya yaratadi. Moliyaviy hissadorlik, banklar va institutsiyalar jamiyatga investitsiyalar kiritishga motivatsiya oladi, shuningdek jamiyatning yangi loyihalarini va rivojlanishini oshirish uchun moliyaviy manbalarni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Transparensiya va maslahatlar: Aksiya bozori faoliyati transparensiya va maslahatlar davridir. Jamiyat ommaviy hissadorlari, brokerlar, investitsion bozorlar va boshqalar bilan o'zaro xabarlashish va maslahatlashish uchun faol muloqotda bo'ladi. Bu esa jamiyatning biznes faoliyatlarini ommaviy savdoga oid ma'lumotlar bilan nazorat qilish va transparensiyasini ta'minlashda yordam beradi.

Aksiya bozori faoliyati, aksiya jamiyati uchun muhim va oson to'g'ridan to'g'ri muammoni hal qilishning bir qismini ifodalaydi. Bu jarayon jamiyatning kapitalini jalb etish, faol investitsiyalar qabul qilish va boshqa muhim biznes faoliyatlarini ommaviy savdo va investitsion bozorlar orqali amalga oshirishga imkon beradi.

IPO jarayonida jamiyat xalq jamiyatiga aksiya sotib berish orqali kapitalni jalb etadi va shu bilan birga xalqqa ijtimoiy xisobda hissadorlikni olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu jarayon, jamiyatning moliyaviy obro'sini rivojlantiradi va uning biznes faoliyatlarini transparensiyasini oshiradi. Bundan tashqari, IPO jarayonida xalq jamiyatidagi foydalanuvchilar, investorlar va brokerlar uchun ham yangi investitsiya va savdo imkoniyatlari paydo bo'ladi.

Bozor miqdori va tuzilishi: IPO jarayoni orqali jamiyatning aksiya bozorida o'zini namoyish etishi va tanqidiy tuzilishi osonlashadi. Buning natijasida, jamiyatning bozor qiymati va uning rivojlanishi uchun qo'llaniladigan kapital miqdori kengayib, kompaniya yangi loyihalarni boshlash, rivojlantirish va boshqalar uchun moliyaviy manbalarga ega bo'ladi.

Moliyaviy tarozi: Aksiya jamiyati uchun IPO, moliyaviy tarozi olishni ta'minlaydi. Xalqqa hissadorlik sotilgandan so'ng, jamiyatning moliyaviy tarozi standartlari oshirilib, moliyaviy muhim hujjatlarni tuzish, kredit so'ralgan holatlarda kafolat hisoblanish va boshqa moliyaviy faoliyatlar uchun muhim manbalarga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Moliyaviy nazorat va standartlar: IPO jarayoni o'tkazilganidan so'ng, aksiya jamiyatining moliyaviy tarozini oshirish va ta'minlash uchun moliyaviy nazorat va standartlar muhiti kengayadi. Bu standartlar jamiyatning moliyaviy holatini to'g'ri baholash, moliyaviy xatoliklarni aniqlash va ularga tez va to'g'ri reaksiya ko'rsatish imkonini ta'minlaydi.

Moliyaviy muhim hujjatlarni tuzish: Aksiya jamiyati IPO jarayoni o'tkazilganidan so'ng, jamiyat moliyaviy muhim hujjatlarni to'g'ri tuzishga e'tibor beradi. Bu hujjatlar moliyaviy nazorat organlari, masalan, Audit Kengashlari tomonidan tekshiriladi va tasdiqlanadi, shuningdek jamiyatning moliyaviy holatini o'z ichiga oladi.

Kredit so'ralgan holatlarda kafolat hisoblanishi: Aksiya jamiyatining moliyaviy tarozini oshirish jarayonida, jamiyat kredit so'ralgan holatlarda kafolat hisoblanishi imkonini o'z ichiga oladi. Bu, banklar va kredit organglari bilan moliyaviy o'tkazmalar uchun imkoniyatlar yaratadi va jamiyatning moliyaviy obro'sini mustahkamlashga yordam beradi.

Boshqa moliyaviy faoliyatlar uchun manbalarga ega bo'lish: IPO jarayoni jamiyatning moliyaviy holatini kuchaytirish va boshqa moliyaviy faoliyatlar uchun muhim manbalarga ega bo'lish imkoniyatini beradi. Bu esa jamiyatning katta loyihalarni amalga oshirish, yangi bozorlarga kiring va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun moliyaviy manbalarni ta'minlashda yordam beradi.

Moliyaviy tarozi, aksiya jamiyatining moliyaviy faoliyatlarini rivojlantirish, xatolarni aniqlash va ularga to'g'ri javob berish, boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya yaratish va biznes transparensiyasini ta'minlash jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Bu jarayonlar jamiyatning moliyaviy obro'sini kuchaytirish, investitsiyalarni jalb etish va boshqa strategiyalarni amalga oshirishda yordam beradi.

Omadli marketing va tanqidiy sotish: IPO jarayoni xalqqa jamiyatning mavjudligini va uning loyihalari, mahsulotlari yoki xizmatlari haqida ma'lumot berish imkonini ta'minlaydi. Bu esa jamiyatning tanqidiy bozorlarda ommaviy ehtiyojlarni qondirish uchun muhimdir.

Mavjudligini e'lon qilish: IPO jarayoni jamiyatning mavjudligini ommaga e'lon qilish imkonini beradi. Bu, jamiyatning bozor bo'yicha o'zini tanitish, mahsulotlari

va xizmatlarini taqdim etish va ommaviy ehtiyojlarni qondirish uchun mo'ljallangan marketing strategiyalarini amalga oshirishni talab qiladi.

Tanqidiy bozorlar uchun ma'lumotlar taqdim etish: IPO jarayoni jamiyatning tanqidiy bozorlar uchun muhim ma'lumotlar taqdim etish imkonini ta'minlaydi. Bu, jamiyatning loyihalari, mahsulotlari, xizmatlari, strategiyalari, rivojlanish rejasi va boshqa muhim ma'lumotlar haqida tanqidiy bozorlar uchun tayyorlangan ma'lumotlar bilan ommaviy o'zaro munosabatni kuchaytirish imkonini beradi.

Investorlarni jalb etish: Omadli marketing va tanqidiy sotish jarayonida jamiyat investorlarni jalb etish uchun muhimdir. Bu, investorlarga jamiyatning rivojlanish va foydalanuvchilarga qulayliklar, kuchaytirish rejasi va moliyaviy holati haqida ma'lumotlarni taqdim etish imkonini beradi.

Ommaviy ehtiyojlarni tushuntirish: Omadli marketing va tanqidiy sotish, ommaviy ehtiyojlarni tushuntirish va qondirish uchun muhim bir vositadir. Bu jarayon jamiyatning o'zini joriy etish, uning tadbirlarini va qadriyatlarini ommaga yetkazish, tadbirlarini amalga oshirish uchun ko'p yillik ishonch yaratadi.

Tanqidiy bozorlarda tanqidiy bozorchi bilan qo'llanilish: Omadli marketing va tanqidiy sotish jarayonida jamiyat tanqidiy bozorlarda tanqidiy bozorchi bilan qo'llanilishi talab qilinadi. Bu, jamiyatning o'zini qanday ko'rsatishining, mahsulotlari va xizmatlarining qanday o'rinlab olinishi kerakligini aniqlash va qondirish uchun juda muhimdir.

Omadli marketing va tanqidiy sotish jarayonida jamiyatning o'zini mavjud va tanqidiy bozorlarda ommaviy ehtiyoqlar bilan ta'minlashi, boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya yaratish va qondirish uchun muhimdir. Bu jarayonlar jamiyatning rivojlanishini, xalq jamiyatiga hissadorlikni olishini va ommaviy ehtiyoqlarni qondirishni kuchaytirishga yordam beradi.

Biznesning transparensiyasi: IPO orqali jamiyatning biznes faoliyatlarining transparensiyasini ta'minlash imkoniyati mavjud. Jamiyatning hissadorlariga, investitsion qabul qiluvchilariga va dastlabki xaridorlarga jamiyatning moliyaviy holatini va boshqa kritik ma'lumotlarni oqilishi, bu esa biznesning o'zini sodda va ishonchli ko'rsatishga yordam beradi.

Boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya: IPO muvaffaqiyati jamiyat rivojlanishiga va taraqqiyotiga odatiy narsalar to'g'risidagi boshqa investitsiyalar uchun motivatsiya yaratadi. Moliyaviy hissadorlik, korxonalar va institutsiyalar katta summalarni jamiyatga investitsiya qilishga imkon beradi, shuningdek loyihalarni rivojlantirish, innovatsiyalarni qo'llash va yangi bozorlarga kiring uchun manbalarni ta'minlash uchun boy muammo yaratadi.

Shuningdek, IPO jarayoni jamiyatning mustahkamlash va taraqqiyot yo'lini osonlashtiradi va uning professional boshqaruvini takomillashtiradi. Bundan tashqari, bu jarayon investitsion bozorlarda rivojlanish va kapital oqibatlarni kengaytiradi. Shuningdek, yuqorida keltirilgan foydalanish imkoniyatlari barcha muhim biznesga ega bo'lgan jamiyatlar uchun yaxshi yurishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Xorijiy_investitsiya
2. <https://kun.uz/122310>
3. https://tsul.uz/media/tpkccatrub21_12_12_23_10.pdf

